

Ylempään ammattikorkeakoulututkintokoulutukseen osallistujat – elinikäisiä oppijoita?

KRISTIINA OJALA

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot vakinaistettiin syksyllä 2005. Tällöin ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille avautui virallisesti ensimmäistä kertaa mahdollisuus täydentää osaamistaan uudella ammattikorkeakoulupohjaisella jatkotutkinnolla. Mutta keitä nämä koulutukseen hakeutuneet ovat. Tutkija on tunnistanut neljä erilaista opiskelijatyyppeä: nuoret, veteraaniopiskelijat, putkikouluttautujat sekä suurimpana kaikista elinikäisen oppijat.

Aikuiskoulutuksen ja elinikäisen oppimisen merkitystä korostetaan yhteiskunnassamme vahvasti. Aikuiskoulutukseen osallistuvien määrä onkin lisääntynyt, ja osallistuminen on 20 vuodessa lähes kaksinkertaistunut (Blomqvist ym. 2002, 7). Kun uudet ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot vakinaistettiin elokuussa 2005 (L 411/2005), sai koulutusjärjestelmämme jälleen yhden uuden aikuiskoulutusmuodon ja kyseiselle koulutukselle uuden kohderyhmän. Tutkinnot tarjoavat koulutusta ammattikorkeakoulututkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittaneille, joille on lisäksi kertynyt vähintään kolme vuotta työkokemusta asianomaiselta alalta (L 411/2005). Koulutuksen tarkoituksena on tarjota osallistujilleen uusia tietoja, taitoja ja valmiuksia (ks. L 645/2001) joustavasti siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon työn ohella siirtymättä pois työelämästä (Karjalainen 2007, 18). Koulutus on siis jo työelämässä oleville aikuisille suunnattua jatkokoulutusta eli voimmeko tällöin puhua myös sen täydennyskoulutuksenomaisesta luonteesta?

Uusi koulutusmuoto tarjoaa koulutusta niille, jotka työelämäkokemuksen lisäksi ovat jo entuu-

destaan hyvin kouluttautuneita. Tässä mielessä koulutuksen hakijamäärät ovat turvattuja, sillä jo pitkään aikuiskoulutukseen osallistumisen on todettu kasaantuvan sellaisille, jotka ovat jo ennestäänkin hankkineet paljon koulutusta (esim. Rinne, Kivinen & Ahola 1992). Kasautumisen juuret ovat pitkälti syvällä perheiden yhteiskunnallisissa asemissa ja perheen kulttuurisissa ja sosiaalisissa pääomissa (Isoaho, Kivinen & Rinne 1990). Esimerkiksi Boudard ja Rubenson (2003) ovat tarkastelleet aikuiskoulutukseen osallistumista määrittäviä seikkoja perhe- ja työkeskeisten tekijöiden kautta. Heidän tutkimuksessa henkilön omat koulutukselliset saavutukset olivat kaikista tärkein yksittäinen ennuste aikuiskoulutukseen osallistumiselle. Mitä enemmän henkilöllä on koulutusta, sitä todennäköisemmin hän osallistuu ainakin josakin muodossa organisoituun aikuiskoulutukseen (ks. myös Blomqvist 2002, 15–16; Rinne ym. 1992). Tämä yhteys ilmenee kerrostumisprosessina, joka alkaa aikaisin elämässä ja etenee läpi kouluvuosien ja työelämän. Jo lapsuudessa perheen kulttuurisen ja sosiaalisen taustan pohjalta saatu perusta oppimisvalmiuksille jatkuu kouluvuosille

sekä jakaa koulutuksellisten saavutusten perusteella edelleen erilaisiin sosioekonomisiin ryhmiin. Työvoiman statuksella, ammatillisella asemalla ja yrityksen koolla oli positiivinen ja joissakin tapauksissa vahva vaikutus aikuiskoulutukseen osallistumiseen. (Boudard & Rubenson 2003.)

Näiden taustatekijöiden ohella aikuisten koulutautumiseen vaikuttavat nykyajan työelämässä tapahtuvat muutokset. Työelämän kovenevat vaatimukset ja kilpailu työmarkkinoilla lisäävät jatkuvan kouluttautumisen merkitystä. Jatkuvasta opiskelusta ja taitojen päivittämisestä on tullut arkipäivää. Esimerkiksi Leskisen (2005, 112) mukaan uudet osaamisvaatimukset, epävarmuus työmarkkinoilla ja ennustamattomuus oman ammatin ja uran kehittymisen suhteen edellyttävät aikuisilta elinikäistä oppimista. Onhan jo ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tarvettakin perusteltu mm. sillä, että tutkinnolla vastataan työelämän kasvaviin osaamisvaatimuksiin (Arhinmäki 2005, 14).

Lisäksi Rinne ym. (1992, 223) toteavat, että aikuiskoulutukseen osallistumiseen on luontevinta motivoitua silloin, kun omat työtehtävät ovat siinä määrin monipuolisia ja haastavia, että niistä suoriutuminen edellyttää lisäkouluttautumista tai lisäkoulutus avaa etenemismahdollisuuksia työmarkkinoilla ja elämässä.

Nurmen (1995, 11) mielestä aikuinen lähtee opiskelemaan, koska hän kokee siihen jonkinlaista tarvetta ja koska pitää sitä itselleen mahdollisena. Myös uutuudella on tietävästi oma viehätysvoimansa, ja tähän myös monet ammattikorkeakoulut ovat tarttuneet markkinoidessaan uutta tutkintoa potentiaalisille hakijoille. Voidaankin olettaa, että uusi tarjolla oleva ylempi ammattikorkeakoulututkinto kerää kiinnostuneita aikuisopiskelijoita jo pelkän uutuutensakin puolesta. (ks. Ojala & Ahola 2008a.)

Olen edellä tarkastellut lyhyesti yleisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat aikuiskoulutukseen osallistumiseen. Tässä artikkelissa käsiteltävässä aineistossa en kuitenkaan ole voinut tarkastella osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä, koska aineistossa on keskitytty jo koulutukseen päässeisiin. Kyseessä ei ole osallistumistutkimus, vaan aineiston pohjalta tarkastelen pikemminkin sitä, miten erilaiset osallistujatyypit rakentuvat. Pyrin artikkelissa selvittämään, keitä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittajat ovat. Miten koulutukseen hakeutuneet tyypittyvät erityisesti koulutushistorian ja työhistorian suhteen? Artikkelissa selvitan lisäksi syitä, miksi koulutukseen hakeutuneet

ovat hakeutuneet koulutukseen ja mitä he odottavat koulutukselta? Tarkastelun kohteena on myös se, onko eri tyyppien koulutusmotiivien ja koulutusodotusten välillä eroja? Hypoteesina on, että koulutukseen hakeutuneet ovat työperäisistä motiiveista koulutukseen hakeutuneita sekä elinikäisiä oppijoita, joita uutuus vetää puoleensa. Tarjolla on siis jälleen uusi tutkinto, jonka voi lähteä suorittamaan.

Tutkimus perustuu Turun yliopiston koulutus-sosiologian tutkimuskeskuksessa toteutettavaan ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja koskevaan tutkimushankkeeseen, jossa tarkastellaan kyseistä uutta koulutusmuotoa ja sen toimintaa sekä opiskelijoiden että koulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavien opettajien (Ojala & Ahola 2008b) kokemusten kautta. Hankkeessa on selvitetty myös sekä jatkotutkintokeskustelun koulutuspoliittista taustaa (Ahola 2006) että sitä, miten ammattikorkeakoulut ovat tarjonneet uuden ylempään tutkinnon potentiaalisille opiskelijoille. Opiskelijakyselyssä ja opettajien haastattelussa on haettu vastauksia siihen, miten koulutus käytännössä toimii ja miten se vastaa asetettuihin tavoitteisiin ja haasteisiin. (ks. Ojala & Ahola 2008a.) Tutkimushanke on käynnistynyt vuonna 2004. Seuraavaksi hankkeessa on tarkoitus keskittyä jo valmistuneisiin opiskelijoihin ja tätä kautta koulutuksen tosiasialliseen hyötyyn ja vaikuttavuuteen opiskelijan osaamisen ja uran sekä työpaikan kehittämistarpeiden näkökulmasta.

Elinikäisen oppijan tyyppjä – kuvauksia aiemmista tutkimuksista

Kasvavan aikuiskoulutukseen osallistumisen ja elinikäisen oppimisen lisääntymisen myötä on tehty tutkimuksia, joissa opiskelijoita on tarkasteltu kategorisoimalla heitä erilaisiin tyyppeihin. Esimerkiksi du Bois-Reymond (1999) on jaotellut neljä elinikäisen oppijan tyyppiä. Näitä ovat sisäisesti motivoituneet intellektuellit, ulkoisesti motivoituneet massaoppijat, joita nykyajan koulunuoriso edustaa, ulkoisesti motivoituneet jatkuvan uuden pätevoitymisen edellyttämät oppijat sekä sisäisesti motivoituneet trendin luojat (trend-setters). Sisäisesti motivoituneet intellektuellit hankkivat sekä yleistä tietoa että erityistä tietoa omalta alueelta saavuttaakseen intellektuellin aseman yhteiskunnassa, ja koska tämä vie aikaa, he ovat jo nuoruusiän ylittäneitä. Ulkoisesti motivoituneet massaoppijatyyppit löytyvät parhaiten massoituu-

neista kouluista ja yliopistoista, joissa massaoppiminen on tyypillistä. Nämä tyypit elävät pitkitynyttä nuoruutta pitkittyneen koulutusuran johdosta. Ulkoisesti motivoituneet jatkuvan uudelleen pätevöitymisen edellyttämät oppijat koulutautuvat kasvavien lisäkoulutuspainneiden voimasta – koulutuspaineeet koskevat niin työssäkäyviä kuin ilman työtä olevia. du Bois-Reymondin mukaan tähän kategoriaan elinikäisen oppimisen käsitteellä viitataan useimmin, ja samalla se on heterogeenisin ja ongelmallisin kategoria. Trendin luojat ovat nuoria, sisäisesti motivoituneita jatkuvia oppijoita. Kuten massaoppijat, trendin luojat edustavat oppimisen uutta muotoa historiallis-sosiaalisissa mittakaavassa.

Gorardin ja Selwyn (2005; Gorard & Rees 2002, 44–46; Gorard ym. 1998) ovat jakaneet elinikäisen oppimisen toteuttajat neljään tyyppiin hieman toisin tavoin. Heidän luokittelussaan koulutukseen osallistumattomat eivät ole osallistuneet koulutukseen pakollisten oppivelvollisuusvuosien jälkeen. Siirtymävaiheen oppijat (*transitional learners*) ovat osallistuneet ainoastaan välittömään oppivelvollisuusvuosien jälkeiseen koulutukseen. Viivyttyneet oppijat (*delayed learners*) ovat osallistuneet oppivelvollisuusvuosien jälkeen koulutukseen ainoastaan vasta myöhemmin aikuisena. Elinikäiset oppijat ovat osallistuneet sekä välittömästi pakollisten oppivelvollisuusvuosien jälkeiseen koulutukseen että myöhempään koulutukseen.

Jauhiainen, Nori ja Alho-Malmelin (2007) ovat tutkimuksessaan tarkastelleet avoimen yliopiston opiskelijoita, ja jakaneet nämä neljään eri tyyppiin: nuoriin kouluttautujiin, perinteisiin opiskelijoihin, laajan skaalan kuluttajiin sekä hyvässä asemassa oleviin (*well-to-do*). Nuoria kouluttautujia tutkijat luonnehtivat nykypäivän koulutukseen uskovan yhteiskunnan lapsiksi, joiden tavoitteina ovat tutkinnot ja nimikkeet. Perinteisillä opiskelijoilla, jotka ovat lähinnä keski-ikäisiä naisia, opiskelu liittyy monesti elämänmuutokseen tai kriisistä selviytymiseen tai pyrkimykseen saada merkityksellisempi työ. Laajan skaalan kuluttajat ovat melko nuoria ja usein täysipäiväisiä opiskelijoita, joiden elämä on rajautunut lähinnä opiskeluun ja ehkä tietynlaiseen epäpätevyyteen. Hyvässä asemassa olevat ovat parhaassa työiässä olevia hyvin kouluttautuneita ja palkattuja työntekijöitä, joilla jatkuva kouluttautuminen ja elämänmittainen opiskelu pitävät yllä pakottavaa tarvetta kehittää itseä sekä ylläpitää ja lisätä kilpailukykyä työmarkkinoil-

la.

Osborne, Marks ja Turner (2004) ovat lisäksi jakaneet aikuiset korkeakoulutukseen hakijat kuuteen ryhmään. Viivyttyneet perinteiset opiskelijat (*delayed traditional students*) ovat noin 20-vuotitaita, joilla on samanlaiset kiinnostuksen kohteet ja sitoumukset kuin 18-vuotiailla. He ovat esimerkiksi pitäneet taukoa opiskelusta ennen korkeakouluun hakeutumista. Myöhäiset aloittajat ovat käyneet lävitse jonkin elämänmuutoksen, kuten esimerkiksi avioeron, ja tarvitsevat “uuden alun”. Yksinhuoltajavanhemmat pyrkivät opiskelemalla takamaan paremman tulevaisuuden omalle perheelle sekä olemaan hyviä roolimalleja lapsilleen. Karrieristit ovat työssä olevia henkilöitä, jotka tavoittelevat tutkintoa edetäkseen urallaan. Karkurit (*escapees*) ovat myös työelämässä mukana olevia henkilöitä, jotka haluavat tutkinnon ulospääsyksi epätydyttävästä työstä ja saada palkitsevampaa ja tyydyttävämmän työn. Lisäksi itsensä kehittäjät ovat pieni ryhmä henkilöitä, jotka haluavat opiskella opiskelun itsensä vuoksi.

Jo näistä aikuiskoulutukseen osallistujien/elinikäisten oppijoiden tyypittelyistä nähdään, että osallistujia voidaan jakaa erilaisiin kategorioihin hyvin eri tavoin ja eri näkökulmista. Esimerkiksi du Bois-Reymond (1999) sekä Gorard ja Selwyn (2005; Gorard & Rees 2002, 44–46; Gorard ym. 1998) ovat tyypitelleet osallistujat varsin laajalla tasolla, kun puolestaan Jauhiaisen ym. (2007) ja Osbornen ym. (2004) jaottelu on ollut spesifimpää.

Tutkimuksen toteutus ja kohdejoukko

Ylemmän ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus käynnistyi syksyllä 2005 jatkotutkintokokeilussa mukana olleissa ammattikorkeakouluisa ja kokeilun piiriin kuuluneilla kolmella koulutusosalalla eli liiketalouden alalla, sosiaali- ja terveysalalla sekä tekniikan alalla. Nyt ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia koulutusohjelmia on tarjolla jo kaikilla koulutusaloilla ja kaikissa ammattikorkeakouluissa. (Karjalainen 2007, 17.) Tutkimuksen perusjoukon muodostavat syksyllä 2005 ylempään ammattikorkeakoulututkintokoulutuksen aloittaneet opiskelijat.

Tutkimukseen osallistui eri puolilta Suomea yhteensä 21 ammattikorkeakoulua, joissa käynnistyi syksyn 2005 aikana ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia koulutusohjelmia liiketaloudessa, sosiaali- ja terveysalalla sekä tekni-

kassa. Tutkimus toteutettiin lomakekyselynä keväällä 2006. Tutkimukseen osallistuneet ammattikorkeakoulut ilmoittivat loppuvuodesta 2005 syksyllä ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johdaviin koulutusohjelmiinsa aloittaneiden opiskelijoiden määräksi yhteensä 600 opiskelijaa (1). Keväällä 2006 tutkimuksen toteuttamisen yhteydessä muutamista ammattikorkeakouluista ilmoitettiin opiskelijoista, jotka olivat peruneet opintojensa aloittamisen tai keskeyttäneet opintonsa. Opiskelijoille jaettavien lomakkeiden määräksi jäi 585 kappaletta. Kyselylomakkeita palautettiin yhteensä 315 kappaletta. Vastausprosentti tässä tutkimuksessa on 54 prosenttia. Kyselylomakkeessa käytettiin pääasiassa Likert-asteikkoa ja monivalintakysymyksiä. Analyysimenetelmänä olivat suorat jakaumat, ristiintaulukoinnit ja faktorianalyysi.

Kyselyyn vastanneista lähes puolet oli sosiaali- ja terveysalalta, yli kolmasosa liiketalouden alalta ja 16 prosenttia tekniikan alalta. Vastanneista oli naisia yli 70 prosenttia ja miehiä lähes 30 prosenttia. Kyselyyn vastanneiden ikä vaihteli 26 vuodesta 59 vuoteen. Suurimman ryhmän muodostivat 30–39-vuotiaat, joita vastanneissa oli yli 40 prosenttia. Valtaosalla oli yleissivistävänä pohjakoulutuksena lukio tai ylioppilastutkinto. Lähes kaikki olivat suorittaneet ammattikorkeakoulututkinnon, ainoastaan 12 opiskelijalla oli jokin muu korkeakoulututkinto. Ammattikorkeakoulututkinnon tai muun korkeakoulututkinnon lisäksi vastanneista yli 65 prosenttia oli suorittanut myös muita tutkintoja, joko yhden tai useamman. Opistotutkinto tai korkea-asteen ammatillinen tutkinto oli lähes 65 prosentilla ja toisen asteen ammatillinen tutkinto 40 prosentilla muita tutkintoja suorittaneista. Lisäksi neljä opiskelijaa oli suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon lisäksi yliopistotutkinnon tai toisinpäin. Vastanneista yhdeksällä prosentilla oli jokin muu tutkinto, esimerkiksi johtamisen erikoisammattitutkinto. Lisäksi erilainen täydennys- ja lisäkouluttautuminen oli ollut vastaajille erittäin yleistä. Lähes 90 prosenttia vastanneista oli osallistunut omaan työhönsä tai ammatteensa liittyvään täydennys- tai lisäkoulutukseen ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintokoulutukseen hakeutuvilta edellytetään vähintään kolmen vuoden työkokemusta asianomaiselta alalta. Tässä suhteessa kyselyn opiskelijajoukko on varsin heterogeeninen. Vastanneille oli kertynyt työkokemusta omalta koulutusosalta vuodesta

jopa 33 vuoteen, keskimäärin 12 vuotta. Vastanneilla oli *ennen* ammattikorkeakoulututkinnon suorittamista hankittuna työkokemusta alle vuodesta 31 vuoteen, keskimäärin kahdeksan vuotta. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen *jälkeen* työkokemusta oli kertynyt alle vuodesta 16 vuoteen, keskimäärin viisi vuotta.

Nuoret, veteraanit, putki-kouluttautajat ja elinikäiset oppijat

Aikuis-koulutukseen osallistujia/elinikäisiä oppijoita on siis tyypitelty eri tutkimuksissa hyvin monenlaisin tavoin. Tässä artikkelissa ajatuksena on tarkastella lähinnä sitä, miten yhtäältä jatkuvan koulutuksen yleinen ideologia ja tähän mahdollisesti liittyvä koulutuksen uutuusarvo sekä toisaalta työelämän muutoksista koituvat, ammatillisen uran kehittämiseen ja ylläpitämiseen liittyvät koulutustarpeet näkyvät kohdejoukon koulutukseen hakeutumisessa. Tätä varten tutkimuksessa on tyypitelty vastanneet heidän hankkimiensa muiden tutkintojen sekä työkokemuksen pituuden mukaan. Kyselyyn vastanneista oli yli 65 prosenttia suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon lisäksi myös muita tutkintoja, joko yhden tai useamman. Tutkinnot olivat tavallisimmin toisen asteen tai opistoasteen ammattitutkintoja, ja olipa muutama suorittanut myös yliopistotutkinnon. Kun tarkastellaan näiden ryhmien työkokemusta, voidaan vastanneet tyypitellä taulukon 1 mukaisesti neljään ryhmään (2).

Ensimmäinen ryhmä kattaa ne suhteellisen *nuoret* vastaajat, jotka ovat hakeutuneet suorittamaan ylempää tutkintoa melko pian AMK-tutkinnon suorittuaan, kun vaadittava työkokemusvaatimus on täyttynyt. He ovat keskimäärin kolmekymppisiä ja työkokemusta heille on kertynyt keskimäärin vähän alle kuusi vuotta.

Toinen ryhmä, *veteraanit*, jää kooltaan kovin pieneksi, mikä ei kuitenkaan ole ihme kohdejoukkoa ajatellen. He ovat tulleet vasta vanhemmalla iällä työelämästä ammattikorkeakoulututkintoa suorittamaan, mutta jostain syystä heillä ei ole alempia ammattitutkintoja. He ovat keskimäärin jo 43-vuotiaita ja työkokemusta heillä on keskimäärin parisenkymmentä vuotta. Huomattakoon, että ryhmän pienestä koosta johtuen heitä koskevat tulokset ovat vain suuntaa antavia.

Kolmatta ryhmää voidaan luonnehtia ”*putki-kouluttautujiksi*”. Heillä on takanaan muita tutkintoja, mutta kuitenkin keskimääräistä vähemmän

Taulukko 1. *Koulutus- ja työhistoriatyypittely*

	Alle 10 vuoden työkokemus	Yli 10 vuoden työkokemus
Ei muita tutkintoja	1. Nuoret, N=90 keskimääräistä vähemmällä työkokemuksella pian AMK-tutkinnon jälkeen jatkaneet	2. Veteraanit, N=17 työelämästä vanhemmalla iällä ammattikorkeakouluun hakeutuneet
On muita tutkintoja	3. Suhteellisen vähän N=70 työkokemusta hankkineet ”putkikouluttautujat”	4. Koulutuksen ja työelämän jaksottajat, N=132 elinikäiset oppijat

työkokemusta; he ovat siis viettäneet aikaa pääasiassa koulutusputkessa. He ovat keskimäärin 34-vuotiaita ja työkokemusta on kertynyt keskimäärin reilut kuusi vuotta.

Neljäs ja selvästi suurin ryhmä koostuu työn ja koulutuksen vuorottelijoista, varsinaisista *elinikäisistä oppijoista*. He ovat keski-ikänsä jo lähes nelivotisia ja työkokemusta heille on kertynyt lähes yhtä paljon kuin ryhmälle 2, keskimäärin reilut 18 vuotta.

Sukupuolinäkökulmasta ryhmitellyt tyypit jakaantuvat seuraavasti. Nuorten ryhmässä miehiä oli kolmasosa ja naisia 67 prosenttia. Veteraanit jakaantuivat lähes tasan puoliksi (miehiä 47 ja naisia 53 prosenttia). Putkikouluttautujien ryhmässä sukupuolierot olivat suurimmat; miehiä putkikouluttautujista oli vajaa viidesosa, naisia puolestaan yli 80 prosenttia. Elinikäisten oppijoiden ryhmässä miehiä oli 30 prosenttia ja vastaavasti naisia 70 prosenttia.

Myös joitakin yhtymäkohtia edellä esitettyihin tyypittelyihin voidaan löytää. Esimerkiksi Gorardin ja Selwyn (2005; Gorard & Rees 2002, 45; Gorard ym. 1998) tutkimuksessa viivyttyneet oppijat voisivat vastata tämän tutkimuksen veteraanityyppettä, ja Jauhiaisen ym. (2007) tutkimuksen nuoret kouluttautujat tämän tutkimuksen nuoria. Lähtökohtana tässä tutkimuksessa on kuitenkin ollut erilainen tyypittely koskien ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien tiettyjä erityispiirteitä.

Itseä ja osaamista kehittämään

Ensisijaisesti koulutukseen hakeutumiseen ovat vaikuttaneet oman itsensä kehittäminen ja nykyisen osaamisen laajentaminen. Myös etenkin kiinnostus tarttua uusiin haasteisiin, uuden tutkintoon

johtavan koulutuksen kiinnostavuus ja mahdollisuus uralla etenemiseen ovat olleet koulutukseen hakeutumiseen vaikuttaneita suurimpia syitä. Hakeutuneet ovat uskoneet myös vakaasti työllisyyteensä, sillä työttömyys tai sen uhka ei ole juurikaan ollut koulutukseen hakeutumispäätöksen takana. Myöskään työssä tapahtuneet muutokset eivät ole liiemmästi vaikuttaneet koulutukseen hakeutumiseen. Ainoastaan vajaan viidesosan mielestä työssä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet paljon ja yli 10 prosentin mielestä erittäin paljon koulutukseen hakeutumiseen. Tämä on sinänsä yllättävää, koska yhtenä perusteena ylemmille ammattikorkeakoulututkinnoille ovat olleet juuri muuttuvat ja uusiutuneet työelämän tarpeet (esim. Pratt ym. 2004, 26). (ks. taulukko 2.)

Koulutusalaakohtaisissa eroissa ja sukupuolieroissa ei ole ollut koulutukseen hakeutumisen suhteen juurikaan eroavaisuuksia. Sukupuolierojen suhteen voidaan mainita muutama mielenkiintoinen eroavaisuus. Naisia koulutukseen hakeutumiseen on ajanut miehiä enemmän erityisesti kiinnostus tarttua uusiin haasteisiin. Uudet haasteet olivat naisista lähes 90 prosentille tärkeä koulutukseen hakeutumiseen vaikuttava (vaikutti hakeutumiseen paljon tai erittäin paljon) tekijä, kun miehistä 77 prosenttia piti tätä seikkaa tärkeänä. Myös mahdollisuus uralla etenemiseen on ollut naisille miehiä tärkeämpää. Lähes 85 prosenttia naisista ilmoitti uralla etenemisen mahdollisuuden vaikuttaneen koulutukseen hakeutumiseen, kun miehistä tätä mieltä oli 75 prosenttia. Mielenkiintoista on myös se, että työssä tapahtuneet muutokset ovat ajaneet naisia miehiä enemmän koulutukseen. Muutokset työssä olivat toimineet koulutukseen hakeutumisen vaikuttimena kolmasosalle naisista ja vastaavasti miehistä hieman yli viidesosalle. Naisten hieman suurempi urahakuisuus ja heidän

Taulukko 2. *Koulutukseen hakeutumiseen vaikuttaneet tekijät (%)*.

Väittäjä	Paljon(%)	Erittäin paljon (%)	Yht. (%)
Oman itseni kehittäminen	22	75	97
Nykyisen osaamisen laajentaminen	34	61	95
Kiinnostus tarttua uusiin haasteisiin	42	42	84
Uuden tutkintoon johtavan koulutuksen kiinnostavuus	51	31	82
Mahdollisuus uralla etenemiseen	31	50	81
Koulutustasoni kohottamisen tarve	35	39	74
Työmarkkina-asemani parantaminen	32	42	74
Tutkinnon tuoma status	28	17	45
Uudet sosiaaliset kontaktit	31	13	44
Työssäni tapahtuneet muutokset	18	11	29
Työttömyys tai sen uhka	4	2	6

työssään tapahtuneet muutokset ovat saattaneet vaikuttaa hakeutumiseen miehiä enemmän esimerkiksi epävarmimpien työtilanteiden suhteen. Esimerkiksi naisvoittoisella sosiaali- ja terveysalalla sairaanhoitajan työ saattaa usein olla pätkätyöluonteista ja näin ollen työmarkkinanäkymiltään epävarmaa. (vrt. Ojala & Ahola 2008a.)

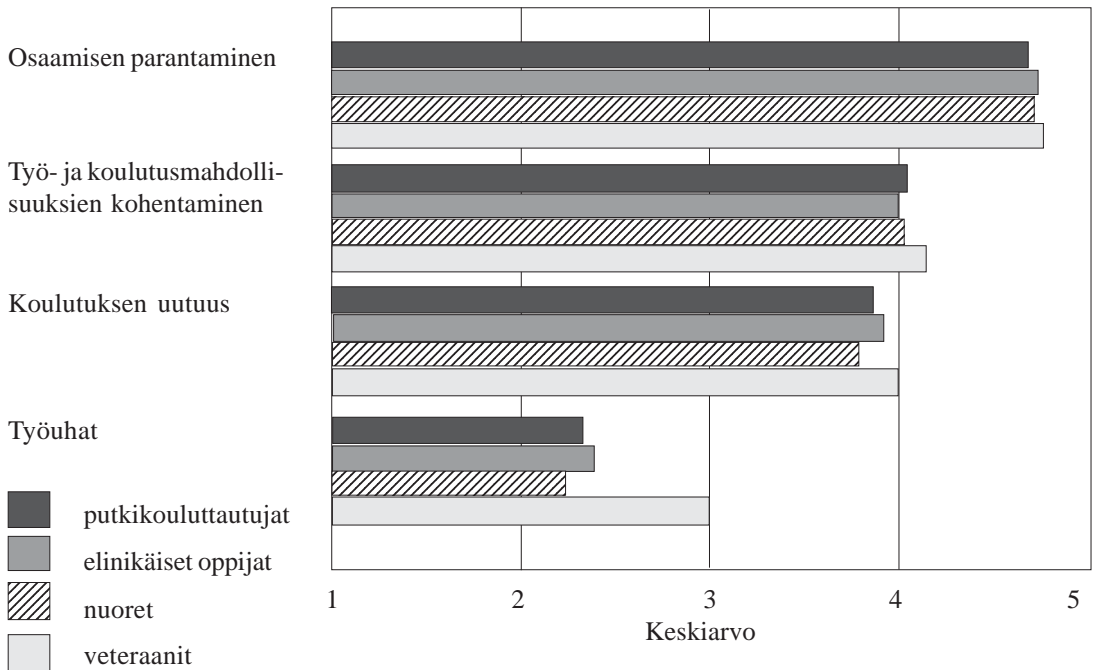
Koulutukseen hakeutumista kuvaaville väittämille tehtiin pääkomponenttianalyysi. Tulokseksi saatiin neljä faktoriulottuvuutta. Mallin selitysprosentti on 65. Ensimmäinen faktoriulottuvuus kuvaa *työ- ja koulutusmahdollisuuksien kohentamista*, ja sillä latautuivat osiot työmarkkina-asemani parantaminen (.77), mahdollisuus uralla etenemiseen (.75), koulutustasoni kohottamisen tarve (.70) ja tutkinnon tuoma status (.59). Toinen ulottuvuus nimettiin *osaamisen parantamiseksi*, ja sillä latautuivat osiot oman itseni kehittäminen (.83) ja nykyisen osaamisen laajentaminen (.81). Kolmas faktoriulottuvuus kuvaa *koulutuksen uutuutta*, ja sillä latautuivat osiot uudet sosiaaliset kontaktit (.83), kiinnostus tarttua uusiin haasteisiin (.62), uuden tutkintoon johtavan koulutuksen kiinnostavuus (.51) ja tutkinnon tuoma status (.50) (3). Neljänteen ulottuvuuteen tiivistyvät *työuhat*, ja sillä latautuivat osiot työttömyys tai sen uhka (.79) ja työssäni tapahtuneet muutokset (.75). Näistä neljästä faktoriulottuvuudesta muodostettiin summamuuttujat. Niiden keskiarvoja tarkastellaan koulutus- ja työhistoriatyypittelyn suhteen kuviossa 1.

Erilaisen koulutus- ja työhistorian omaavien ja koulutukseen hakeutumiseen vaikuttaneiden tekijöiden välillä ei ole havaittavissa kovin suuria eroja, kuten kuviossa 1 nähdään. Kaikkien vastaa-

jaryhmien mukaan koulutukseen hakeutumiseen on vaikuttanut eniten tarve oman osaamisen parantamiseen. Työuhat eivät ole merkittävä tekijä, kuten taulukon 2 kohdalla jo havaittiin. Ne ovat kuitenkin ajaneet koulutukseen rivakammin veteraaneja eli niitä, joilla ei ole muita tutkintoja, mutta paljon työkokemusta. Nuoret eli ne vastanneet, joilla ei ole muita tutkintoja, eikä myöskään paljoa työkokemusta, ovat kokeneet työuhat muita vastaajaryhmiä vähäisemmiksi koulutukseen hakeutumiseen vaikuttaneiksi tekijöiksi. Tämä saattaa johtua siitä, että nämä suhteellisen nuoret opiskelijat eivät koe työuhkia suuriksi oman työuransa alkutaipaleella. Nuoremmille esimerkiksi työn vaihtaminen ja muut vastaavat elämänmuutokset eivät ehkä aiheuta stressiä ja epävarmuutta siinä määrin kuin vanhemmille ihmisille, vaan pikemminkin muutoksia pidetään normaaliin elämäntilanteeseen kuulumina jännittävinä elämyksinä ja uudistumismahdollisuuksina (Vanttaja & Järvinen 2006, 39). Nuoret ovat myös tottuneet työmarkkinoiden muutoksiin ja epävakauksiin, ja siksi niitä ei enää välttämättä koeta uhkaa tuottavina tekijöinä vaan työelämän väistämättöminä piirteinä (Pohjola 1996, 120). Sen sijaan veteraaneja on työelämän raadollisuus ja kilpailuhenkisyys ehkä koskettanut ja ajanut lisäksi koulutukseen, jolla omia asemia voisi kohentaa.

Kuten taulukosta 2 edellä nähtiin, oli uuteen tutkintoon johtavan koulutuksen kiinnostavuus syylistalla varsin korkealla. Lisäksi se on ollut kaikkia neljää ryhmää yhtäläisesti vetänyt tekijä, eikä ole viedä nuoria, suoraan AMK-tutkinnon jälkeen koulutukseen hakeutuneita muita enempää, kuten alustava hypoteesi oletti. Se taas, että summamuuttujalla ”koulutuksen uutus” korkeimmat

Kuvio 1. *Koulutukseen hakeutumiseen vaikuttaneet tekijäulottuvuudet vastaajaryhmien mukaan. (1=ei lainkaan,...,5=erittäin paljon).*

arvot saavat ikääntyneimmät ryhmät, johtuu suurimmalta osalta osion “uudet sosiaaliset kontaktit” mukanaolosta. Toinen esimerkki tärkeästä hakeutumiseen vaikuttaneesta tekijästä, jonka kohdalla ryhmissä ei ole mitään eroja on “kiinnostus tarttua uusiin haasteisiin”. Näyttääkin siltä, että tämän tyyppinen tekijä on vahvempi tutkimusjoukkoa yhdistävä tekijä kuin ne mahdolliset työhön ja jatkuvaan kouluttautumiseen liittyvät erot, joita tyypittelyn avulla etsittiin. Sukupuolinäkökulmasta tarkasteltuna ryhmissä ei ollut juurikaan eroja koulutukseen hakeutumiseen vaikuttaneiden tekijäulottuvuuksien suhteen. Työuhkien voidaan kuitenkin sanoa ajaneen naisia hieman miehiä enemmän koulutukseen. Myös koulutuksen uutuus on houkuttellut naisia hieman miehiä enemmän.

Koulutusodotukset korkealla

Uusi tarjolla oleva tutkintokoulutus kohottaa helposti koulutukseen osallistuvien odotukset korkealle – niin tässäkin tutkimuksessa. Lieneekö sitten odotuksia kasvattanut tutkinnon uutuus, vai onko kyse vain muissakin yhteyksissä (esim. Ahola & Nurmi 1998, 52–53) havaitusta yleisestä odotusten korkeasta virittäytymisestä?

Opiskelijat odottivat koulutukselta erityisesti

oman osaamisen syventymistä, uudenlaista osaamista ja asiantuntijuuden kehittymistä. Myös etenkin uudet luovat ratkaisut oman työn kehittämiseen, johtamis- ja esimiestaitojen kehittyminen sekä uralla eteneminen olivat odotuksissa varsin korkealla. (ks. taulukko 3.) Sukupuolten välillä odotusten suhteen ei ollut juurikaan eroja. Suurin ero oli siinä, että naisista yli 95 prosenttia odotti (paljon tai erittäin paljon) koulutukselta asiantuntijuuden kehittymistä, kun miehistä 87 prosentille kehittyminen tällä saralla oli tärkeää. Naiset odottivat myös käytännönläheisyyttä miehiä enemmän. Miehillä puolestaan uusien sosiaalisten verkostojen saaminen oli naisia tärkeämpää. Miehistä yli 60 prosenttia odotti (paljon tai erittäin paljon) koulutukselta sosiaalisia verkostoja, kun naisista 55 prosenttia piti tätä asiaa tärkeänä.

Koulutusalojen välillä ei myöskään ollut muutamia osioita lukuun ottamatta suurempia eroja. Yksi mielenkiintoinen ero oli, että sosiaali- ja terveysalan opiskelijat odottivat koulutukselta tutkimuksellisen osaamisen kehittymistä selvästi liikelouden alan ja tekniikan alan opiskelijoita enemmän. Tämä taito oli merkittävä (sitä odotettiin paljon tai erittäin paljon) 75 prosentille sosiaali- ja terveysalan opiskelijoista, mutta vain vajaalle puolelle muiden alojen opiskelijoista. Tutkimuksellisten taitojen kehittäminen on esimerkiksi saattanut

Taulukko 3. *Koulutusodotukset (%)*.

Väittämä	Paljon(%)	Erittäin paljon (%)	Yht.(%)
Oman osaamisen syventymistä	42	56	98
Uutta osaamista	40	54	94
Asiantuntijuuden kehittymistä	45	48	93
Uusia luovia ratkaisuja omantyyön kehittämiseen	50	35	85
Johtamis- ja esimiestaitojen kehittymistä	37	42	79
Uralla etenemistä	36	39	75
Yhteistyö-, vuorovaikutus- ja verkostotyötaitojen kehittymistä	43	29	72
Työmarkkina-aseman paranemista suhteessa maistereihin	28	42	70
Käytännönläheisyyttä	44	26	70
Tutkimuksellisen osaamisen kehittymistä	40	18	58
Uusia sosiaalisia verkostoja	42	15	57
Alan asiantuntijaverkoston syntymistä	38	18	56

olla sosiaali- ja terveysalan perusopinnoissa vähäisempää verrattuna muiden alojen opintoihin, jolloin tarve tämän tyyppiselle osaamiselle on korostunut nyt jatko-opinnoissa. Sosiaali- ja terveysalan opiskelijat odottivat myös hieman muita enemmän asiantuntijuuden kehittymistä ja uralla etenemistä. Tekniikan alan opiskelijat puolestaan odottivat koulutukselta uusia sosiaalisia verkostoja muiden koulutusalojen opiskelijoita enemmän. Nämä uudet sosiaaliset verkostot (niitä odotettiin paljon tai erittäin paljon) olivat tärkeitä 73 prosentille tekniikan alan opiskelijoista, kun muiden alojen opiskelijoista yli puolelle kyseiset verkostot olivat tärkeitä. Tekniikan alan opiskelijoiden kiinnostus uusien sosiaalisten verkostojen saamiseen voi osaltaan selittyä sillä, että tämän alan opiskelijoilla työ saattaa sisältää sosiaali- ja terveysalan sekä liiketalouden alan opiskelijoiden työnkuvia vähemmän sosiaalisia verkostoja, jolloin näitä kontakteja odotetaan saatavan enemmän opintojen parista. Sosiaali- ja terveysalalla sekä liiketalouden alalla työ voi olla hyvinkin ihmisläheistä, jolloin uusien sosiaalisten verkostojen saamista opiskeluympyröistä ei enää pidetä niin tärkeänä. Pienenä mielenkiintoisena erona voidaan vielä mainita liiketalouden opiskelijoiden muita vähäisempi odotus omien yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittymisestä. Kaiketi tämän alan opiskelijoista suurin osa katsoo niitä jo riittävästi omaavansa.

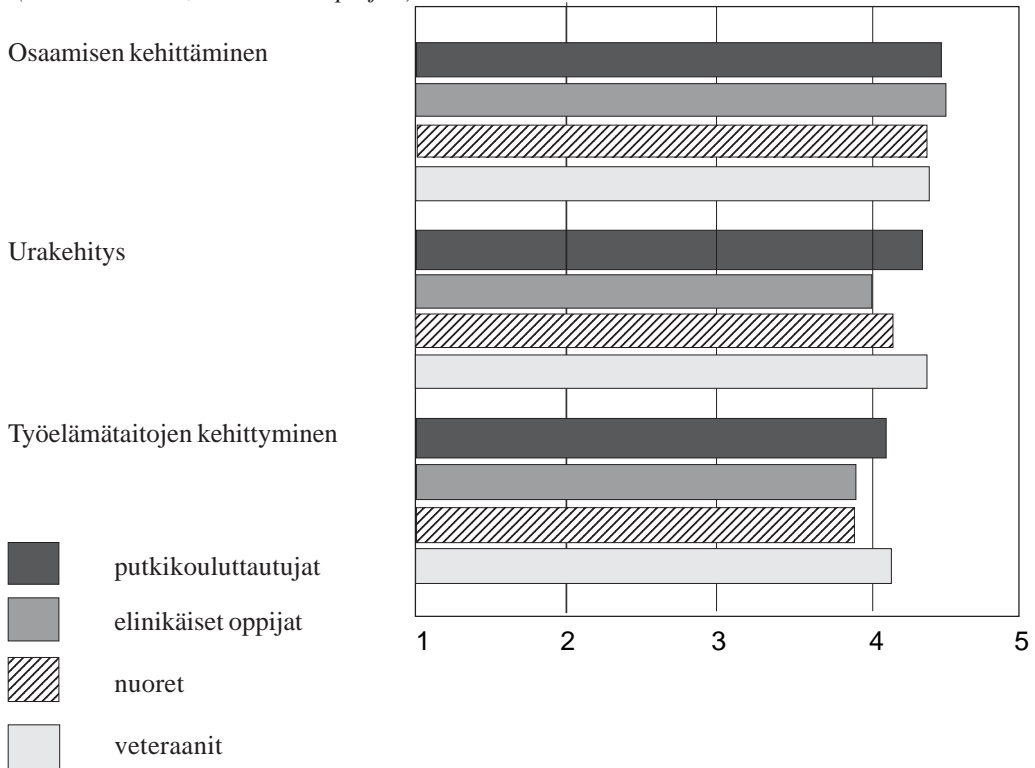
Koulutusodotuksia kuvaaville väittämille tehtiin hakeutumisen syiden tavoin pääkomponentti-

analyysi. Tulokseksi saatiin kolme faktoriulottuvuutta. Mallin selitysprosentti on 63. Ensimmäinen faktoriulottuvuus kuvaa *työelämätaitojen kehittymistä* ja siinä latautuivat osiot yhteistyö-, vuorovaikutus- ja verkostotyötaitojen kehittymisen (.76), uudet sosiaaliset verkostot (.71), johtamis- ja esimiestaitojen kehittyminen (.67), uudet luovat ratkaisut oman työn kehittämiseen (.64) ja käytännönläheisyys (.60). Toinen ulottuvuus nimettiin *osaamisen kehittämiseksi*, ja siinä latautuivat osiot oman osaamisen syventyminen (.83), asiantuntijuuden kehittyminen (.80) ja uusi osaaminen (.67). Kolmanteen faktoriulottuvuuteen tiivistyy *urakehitys*, ja siinä latautuivat osiot uralla eteneminen (.86) ja työmarkkina-aseman paraneminen suhteessa maistereihin (.85).

Näistä kolmesta faktoriulottuvuudesta muodostettiin summamuuttujat, joiden keskiarvoja tarkastellaan koulutus- ja työhistoriatyypittelyn suhteen kuviossa 2.

Erilaisen koulutus- ja työhistorian omaavat eivät myöskään juuri eroa toisistaan odotusulottuvuuksien suhteen, kuten kuviossa 2 nähdään. Kaikkia kolmea osa-aluetta odotetaan keskimäärin paljon ja oman osaamisen kehittymistä kaikkein eniten. Potkua urakehitykselle odottavat koulutukselta etenkin veteraanit sekä putkikouluttautujat. Edellisen ryhmän kohdalla kyse voisi olla siitä, että vanhemmalla iällä suoritettu ammattikorkeakoulututkinto ei syystä tai toisesta ole tuottanut haluttua etua työmarkkinoilla, ja nyt tavoitellaan seu-

Kuvio 2. Koulutusodotuslottuvuukusten keskiarvot vastaajaryhmien mukaan. (1=en lainkaan,...5=erittäin paljon).

raavaa koulutusporrasta. Jälkimmäisen, putkikouluttautujaryhmän, kohdalla kyse voi olla puolestaan siitä, että yhä korottuvilla tutkinnoilla haetaan ”aggressiivisesti” yhä parempaa urakehitystä, taikka siitä, että vähäinen työkokemus ei toisistaan ole mahdollistanut halutunlaista uraa.

Lopuksi

Ylempään ammattikorkeakoulututkintokoulutukseen hakeutuneet opiskelijat luokiteltiin aineistossa neljään eri ryhmään – nuoret, veteraanit, putkikouluttautujat ja elinikäiset oppijat. Elinikäiset oppijat, jotka olivat työn ja koulutuksen vuorottelijoita, muodostivat hakeutuneista selvästi suurimman ryhmän. Tämä ryhmä on omaksunut sen yhä kasvavan elinikäisen oppimisen trendin, jossa koulutus ja työelämä vuorottelevat keskenään työuran aikana.

Myös nuoret eli pian ammattikorkeakoulututkinnon jälkeen ylempään tutkintoon jatkaneet sekä putkikouluttautujat eli pääasiassa koulutusputkessa aikaa viettäneet muodostivat hakeutuneista opiskelijoista kohtalaisen suuret joukot. Näistä erityisesti nuoret saattavat olla myös tulevia elin-

ikäisiä oppijoita, jotka vasta aloittelevat tietynlaista ”elinikäisen oppijan uraansa”. Koulutukseen hakeutuneet jakautuivat siis selvästi neljään eri ryhmään, joista elinikäiset oppijat olivat suurin ryhmä. Tämä kuvastaa myös sitä, miten ylempi ammattikorkeakoulututkinto on koulutusmarkkinoille lanseerattu. Koulutus on suunnattu jo työelämässä oleville, ja jatkuvasta kouluttautumisesta kiinnostuneille hakijoille.

Suurin koulutukseen hakeutumisesta ja koulutusodotuksia kuvaava tekijä koski osaamista, sen parantamista ja kehittämistä. Itseä kehittämällä pyritään ehkä vastaamaan paremmin alati muuttuvan työelämän haasteisiin. Koulutukseen oli myös lähdetty suurin odotuksin. Onkin oletettavissa, että uusi koulutus nostaa helposti odotukset korkealle. Kaikkea odotetaan paljon. Toisaalta myös korkeakoulutuksen ylikysynnällä saattaa olla oma osansa korkeille kohonneisiin odotuksiin. Hakijoita uuteen ylempään ammattikorkeakoulututkintokoulutukseen oli paljon enemmän, mitä tarjolla olevia aloituspaikkoja (ks. AMKOTA). Kun koulutukseen on varsin vaikea päästä, virittäytyvät odotuksetkin korkealle.

Yllättävää on kuitenkin se, että eri ryhmien –

nuoret, veteraanit, putkikoulutautajat ja elinikäiset oppijat – koulutusmotiiveissa ja koulutusodotuksissa ei ollut juuri eroja. Tämä on mielenkiintoinen havainto, jota olisi syytä enemmän tutkia. Koulutuksen uutuusarvo ja korkeat odotukset yhdessä tavallaan silottavat näiden eri koulutus- ja työkokemustyyppien välisiä eroja. Koulutuksen ylikysyntä ja valintakriteerit myös osaltaan homogenisoivat koulutukseen osallistuvia opiskelijoita.

Viitteet

1. Kaikkiaan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen aloitti vuonna 2005 yhteensä noin 760 opiskelijaa ylempää ammattikorkeakoulututkintokoulutusta tarjonneissa ammattikorkeakouluissa (Ylempi amk-tutkinto. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon kehittämisverkoston www-sivusto 5.1.2007).

2. Työkokemus on tässä jaettu kahteen luokkaan, alle 10 vuotta ja 10 vuotta taikka enemmän. Ensimmäisessä ryhmässä ovat siis ne, joilla työkokemusta on kertynyt keskimääräistä vähemmän ($\bar{x} = 12v$).

3. Koska osiolla ”tutkinnon tuoma status” oli faktorissa melko pieni lataus (.50) ja koska se poikkesi sisällöltään muista osioista, ei osiota huomioitu faktoriulottuvuuden nimeämisessä. Samoista syistä kyseinen osio jätettiin pois myös jäljessä esitetävistä summamuuttujista.

Lähteet

- Ahola, S. (2006). From ”different but equal” to ”equal but different”. Finnish AMKs in the Bologna process. *Higher Education Policy* 19(2), 173–186.
- Ahola, S. & Nurmi, J. (1998). *Koulutusväylät, työmarkkinat ja valikoituminen*. Loppuraportti. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto/yliopistoyksikkö. Opetusministeriö.
- AMKOTA. Online-tilastot. [viitattu 20.9.2007]. Saatavana sähköisessä muodossa: [http://amkota2.csc.fi:8080/portal/page?_pageid=116,41059&_dad=portal&schema=portal]
- Arhinmäki, J. (2005). Korkeakoulujen tutkintojärjestelmä uudistuu. Teoksessa E. Okkonen (toim.) *Ammattikorkeakoulun jatkotutkinto*

– *tulokset ja tulevaisuus*. Julkaisu 3. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna, 12–14.

- Blomqvist, I., Ruuskanen, T., Niemi, H. & Nyysönen, E. (2002). *Osallistuminen aikuiskoulutukseen. Aikuiskoulutustutkimus 2000*. Tilastokeskus.
- Boudard, E. & Rubenson, K. (2003). Revisiting major determinants of participation in adult education with a direct measure of literacy skills. *International Journal of Educational Research*. Vol. 39, 265–281.
- du Bois-Reymond, M. (1999). Trend-setters and other types of lifelong learners. In P. Alheit, J. Beck, E. Kammler, R. Taylor and H.S. Olesen. Eds. *Lifelong learning inside and outside schools: Collected papers of the European conference on lifelong learning (2nd, Bremen, Germany, February 25-27, 1999)*. Roskilde, Roskilde University, 2000, 360–375.
- Gorard, S. & Selwyn, N. (2005) What makes a lifelong learner? *Teachers College Record*. Vol. 107(6), 1193–1216.
- Gorard, S. & Rees, G. (2002). *Creating a learning society? Learning careers and policies for lifelong learning*. The Policy Press.
- Gorard, S., Rees, G., Fevre, R. & Furlong, J. (1998). Learning trajectories: traveling towards a learning society. *International Journal of Lifelong Education*. Vol. 17(6), 400–410.
- Isoaho, H., Kivinen, O. & Rinne, R. (1990). *Education and the family background of the young in Finland*. Studies 172. Central Statistical Office of Finland. Research Unit for the Sociology of Education – University of Turku.
- Jauhainen, A., Nori, H. & Alho-Malmelin, M. (2007). Various portraits of Finnish open university students. *Scandinavian Journal of Educational Research*. Vol. 51(1), 23–39.
- Karjalainen, S. (2007). Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot Suomen koulutus- ja innovaatiojärjestelmän kehittämisessä – opetusministeriön kehittämislinjaukset. Teoksessa J. Levonon (toim.) *Ylempi ammattikorkeakoulututkinto – Työelämälaheista asiantuntemusta kehittämissä*. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen kehittämisverkosto. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna, 17–20.
- L (645/2001) Laki ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta. Finlex – Valtion säädöstietopankki. [viitattu 29.6.2007]. Saatavana sähkö-

- köisessä muodossa: [<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20010645>]
- L (411/2005) Laki ammattikorkeakoululain muuttamisesta. Finlex – Valtion säädöstietopankki [viitattu 29.6.2007]. Saatavana sähköisessä muodossa: [<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050411>]
- Leskinen, R. (2005). *Itseohjautuva ammattikorkeakoulun jatkotutkinto-opiskelija. Tapaus Diak ja Hamk*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 10.
- Nurmi, K. (1995). *Miksi aikuinen opiskelee? Tutkintotavoitteisen opiskelun edut ja haitat aikuisen elämäntilanteissa*. Turun yliopiston julkaisuja – sarja 111. Turun yliopisto.
- Ojala, K. & Ahola, S. (2008a). *Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot – kokeilusta kokeiluksi*. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Turun yliopisto.
- Ojala, K. & Ahola, S. (2008b). Koulutuksen työ-elämäyhteydet, opinnäytetyö ja kehittämisen haasteet – ylemmän amk-tutkinnon olemusta etsimässä. Teoksessa J. Levonen & H. Maijala (toim.) *Ylempi ammattikorkeakoulututkinto – Osaamisen ennakointi ja tulevaisuuden haasteet*. HAMK:n julkaisuja 4. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Osborne, M., Marks, A. & Turner, E. (2004). Becoming a mature student: How adult applicants weigh the advantages and disadvantages of higher education. *Higher Education* 48, 291–315.
- Pohjola, A. (1996). Murtouko työn sidos. Teoksessa K. Ahlqvist & A. Ahola (toim.) *Elämän riskit ja valinnat: hyvinvointia lama-Suomessa?* Helsinki: Tilastokeskus.
- Pratt, J., Kekäle, T., Maassen, P., Papp, I., Perellon, J. & Uitti, M. (2004). *Equal, but different. An evaluation of the postgraduate polytechnic experiment in Finland*. Final report. Finnish higher education evaluation council. Tampere. [viitattu 31.7.2007]. Saatavana sähköisessä muodossa: [http://www.kka.fi/pdf/julkaisut/KKA_1104.pdf]
- Rinne, R., Kivinen, O. & Ahola, S. (1992). *Aikuisen kouluttautuminen Suomessa. Osallistuminen, kasautuminen ja preferenssit*. Koulutussosiologian tutkimusyksikkö. Tutkimusraportteja 10. Turun yliopisto.
- Vanttaja, M., & Järvinen, T. (2006). Oppiminen ja identiteetti muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa J. Mäkinen, E. Olkinuora, R. Rinne, & A. Suikkanen (toim.) *Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen*. PS-Kustannus. 27–42.
- Ylempi amk-tutkinto. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon kehittämisverkoston www-sivusto 5.1.2007. [viitattu 7.8.2007]. Saatavana sähköisessä muodossa: [http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/Tutkimus_ja_kehitys/Valtakunnalliset_verkostohankkeet/Ylempi_amk_tutkinto]

Artikkeli saapui toimitukseen 26.9.2007.

Se hyväksyttiin julkaistavaksi toimituskunnan kokouksessa 10.3.2008.